

A KARD ÉS A KERESZT

Lutheránus gondolatok Gregory A. Boyd könyve kapcsán

MIKÉPPEN VISZONYULJON A KERESZTÉNY EMBER A POLITIKÁHOZ? Erre az alapvető kérdésre az elmúlt két évezredben sok elméleti és még több gyakorlati válasz született. A válaszkeresésben legtöbbször Jézus magatartása volt a kiindulópont. Szemben a zélótákkal, akik zsidó hitük alapján a nemzeti szabadságukért, a római hatalom megdöntésért küzdöttek, Jézus azt a tanácsot adta, hogy a császárnak meg kell adni azt, ami a császáré, Istennek pedig azt, ami az Istené. Az általa meghirdetett királyság, Isten országa nem e világból való. Pál apostol is arra intette a Rómában élő hívőket, hogy engedelmeskedjenek minden fennálló hatalomnak, hiszen minden földi hatalmasság Istentől származik (Róm 13). Ennek ellenére a birodalmi politika rendbontónak tartotta őket: két évszázadon át üldözték a keresztényeket.

A 4. század elején azonban váratlan fordulat következett be. Konstantin császár az államhatalom nevében szövetséget ajánlott az addig üldözött kereszténységnek, s úgy tűnt, kibékül egymással a *civitas terrana* (a földi város) és a *civitas Dei* (Isten városa). E kettős szóhasználat szerzője, Augustinus egyházatya úgy látta, hogy immáron itt a földön elkezdődött a Bibliában megjövendölt ezeréves birodalom. Pár évszázad alatt kialakult az állam és az egyház, a „trón és az oltár” összefonódása, olyannyira, hogy a lelki hatalom vélt magasabbrendűsége következtében az egyház – a latin Nyugaton a római pápa – magának vindikálta a jogot, hogy földi uralkodók személye felől döntsön. Szövetséget kötött a „kard” és a „kereszt”. A reformáció azonban felismerte, hogy a világi hatalom, az egyház elpolitizálása belülről erjeszti és gyengíti Istennek e földön élő

népét. A modern európai és az amerikai államok demokráciájában megtörtént az egyház és az állam teljes szétválasztása. A hívő ember és az egyház azonban továbbra is e világban él, s a gondolkodó hitnek (a teológiának) felelősen kell reflektálnia arra a kérdésre, hogy miképpen éljen a hívő ember a poliszban, a társadalomban.

Az evangélikus teológia lutheri öröksége a „kettős birodalomról” szóló tanítás, amely a törvény és az evangélium megkülönböztetésére épül. Ez nem egyfajta kvietizmus („belenyugvás”, mondván, mi úgysem tudunk beleszólni), mint ahogy ezt sokan félreértik. Isten a világot a törvénnyel, az egyházat az evangéliummal kormányozza. Vagyis a világ, a történelem, a társadalom is Isten uralma alatt van. Isten csak az egyháznak, az ő testének a „feje”, ám a világnak is az „Ura”. Ezért nem mindegy, hogy milyen erők kezében van a történelem kormányrúdjá.

Mivel a kelet-európai keresztényeket az úgynevezett „szocializmus” évtizedeiben a baloldali ideológia üldözte, ma sok hittestvérünk véli úgy, hogy keresztény hitéből csak jobboldali politikai állásfoglalás következhet. Sokan azért imádkoznak egy-egy párt győzelméért, mert őszintén hiszik, hogy Isten az ő pártjukon keresztül áldja meg népünket a történelmi zivatarok idején. Pedig a Biblia azt tanítja, hogy sokszor még Isten választott népe sem látja világosan, mi Isten akarata. Egy valódi prófétának, mint például Jeremiásnak, gyakran éppen a nép hite, vágyai, elképzelése ellenében kellett képviselnie a népszerűtlennek tűnő isteni üzenetet. Az Isten népéhez való tartozás és a nemzettudat („Isten és haza”) nem mosható össze; nem lazítom, hanem erősítem nemzet-tudatomat, amikor különválasztom a hitemtől, és fordítva. Ez érvényes az állam és az egyház kapcsolatára is. „Ha az állam és az egyház egymás dolgába avatkozik, ha az állam irányítani akarja az egyházat [...] és viszont: az egyház részt akar venni a politika irányításában, azaz a világi hatalom gyakorlásában, akkor kölcsönösen megerőtlenítik egymást. Az egyház klerikalizálja az államot, az állam pedig szekularizálja az egyházat” – írta egy

evangélikus lelkész (Dóka Zoltán) harminc évvel ezelőtt. „Ha a kereszténység politikummá lesz, a politika nem lesz keresztyénné. [...] veszedelmes hitünkre, ha a vallásból politikát csinálnak” – írta egy neves evangélikus teológiai tanár (Karner Károly) nyolcvan évvel ezelőtt. Luther azt tanította, hogy a megkülönböztetés képessége tesz minket teológussá. Ma is igaz, hogy a politikát és a kereszténységet meg kell különböztetni, szét kell választani. Nem a hitünkkel, hanem az értelmünkkel kell követnünk a politikát: ki-zökken az idő, ha a papok politizálnak, politikusok pedig prédikálnak. A politikai érzelmekkel és indulatokkal összekevert hitvallás veszélyes szellemet enged ki a palackból. Látszatra a keresztény egyház sokat nyerhet a politikával kötött szövetségéből. Ám földi meggazdagodása legtöbbször lelkének elsorvadásához vezet. Ha az egyház azt mondja, hogy „gazdag vagyok, meggazdagodtam, és nincs szükségem semmire”, akkor Jézus „átvilágítja” ezt az öntelt egyházat, és ezt mondja neki: „... te vagy a nyomorult, a szánalmas és a szegény, a vak és a meztelen...” (Jel 3,17)

Gregory A. Boyd (1957) amerikai protestáns teológus, a minneapolis-i Woodland Hills Church lelképásztora. Katolikusnak keresztelték, kamaszkorában ateista lett, majd megtért, és több felekezetnek is tagja volt. A Minnesotai Egyetemen filozófiát, a Yale Egyetemen teológiát tanult, majd a princetoni presbiteriánus teológián doktorált, s kisebb megszakításokkal az evangélikál Bethel Egyetemen is tanít. Könyvei harminc éve folyamatosan jelennek meg. 2010-ben a húsz legbefolyásosabb keresztény tudós egyikének nevezték. Ismertsége sokat köszönhet annak is, hogy gyakran szerepel a médiában, a *New Yorks Times*ban vagy a CNN műsoraiban. Egyik legkorábbi és legnagyobb visszhangot kiváltó könyve *Letters from a Sceptic (Levelek egy kételkedőtől)* címmel 1994-ben jelent meg. Boyd az agnosztikus édesapjával való levélváltása során fejti ki a keresztény hit nagy kérdéseit, s ez vezet el apja megtéréséig. Ugyanakkor Boyd nem egy a sok keresztény apologeta közül: a *Benefit of the Doubt – Breaking the Idol of Certainty*

(*A kételkedés haszna – A bizonyosság bálványának ledöntése*) című, 2013-ban megjelent könyve kapcsán a progresszív kereszténység ikonikus alakja, az azóta fiatalon elhunyt Rachel Held Evans készített vele interjút.

A keresztény nemzet mítosza a 2004-es amerikai választások előtt íródott – viharos körülmények között. Noha Boyd az Amerikában elterjedt, felekezeten átívelő evanglikál irányzathoz tartozik, e mozgalom konzervatív szárnya legtöbbször a jobboldali politikához kötődik. Ilyen a ma már háttérbe szorult Christian Right harcos irányzata, amely sok szinten követelte a keresztény eszmék érvényesülését a politikában és a közéletben. Különösen Ronald Reagan elnöksége idején nyert életeret a Moral Majority (erkölcsi többség) elnevezésű jobboldali mozgalom. Egy evanglikál lelkipásztortól a hívei azt várták el, hogy vallási alapon tiltakozzon például az abortusz, a homoszexuálisok együttélése, a válás és számos hasonló „keresztényellenes” jelenség ellen.

Könyve bevezetőjében Boyd azt írja: a 2004-es választások előtt „szükségét éreztem, hogy tartsak egy prédikációsorozatot, amely biblikus magyarázattal szolgál arra, miért nem szabad a gyülekezetünknek csatlakoznia a jobboldali politikai hangok kórusához”. Sorozatának ezt a címet adta: *A kard és a kereszt*. Megdöbbentő volt igehirdetései hatása: a számos pozitív visszhanggal szemben mintegy ezer személy, az 1992-ben alapított gyülekezet tagságának húsz százaléka lépett ki Boyd egyházközségéből. Jobboldali politikai támogatást vártak, s helyette Boyd arról az evangéliumi hitről prédikált, hogy a „földi királyság” (a kard) és Isten királysága (a kereszt) nem vegyíthető, nem keverhető össze: az előzőt „alárendelőnek”, az utóbbit „alárendelődőnek” nevezi. A hatalom mindig az erőszakra, az alárendelésre épít, Isten országa pedig a szelídségre, az önfeláldozó, másoknak alárendelődő szeretetre, Krisztus keresztjére épül.

Ezek a gondolatok ismerősnek tűnnek a kettős birodalom lutheri teológiáját képviselők számára. Már a könyv első fejezeteit

olvasva is átéljük, hogy „ezt Luther sem írhatta volna jobban”. Kristálytisza gondolatvezetés, evangéliumi, krisztocentrikus érvelés süt át a könyv sorain.

A figyelmes olvasó azonban a könyv második részében észleli, hogy a lutheri tanítástól eltérő gondolatokkal is találkozunk. Amint láttuk, Luther számára a világi felsőbbtség is Isten uralma alá tartozik, s Isten a törvény és a politikusok által (legyenek bár hívők vagy nem hívők) kormányozza ezt a világot. Ebből az is következik, hogy a hívő a világi felsőbbségnek is engedelmességgel tartozik: ha háború esetén védeni kell a hazámat, ennek a parancsnak is engedelmeskedem. Ezzel szemben Boyd Gandhi és Martin Luther King eszméit is követve tudatosan az erőszakmentesség teológiáját hirdeti meg: nyíltan pacifista. Valóban Jézus szavai ezek: „...akik kardot fognak, kard által vesznek el.” (Mt 26,52) Nehéz ezeket a szavakat szó szerint követnünk ma, amikor azt látjuk, hogy egy kis szomszéd nép védekezni kényszerül a katonai megszállás ellen, amikor egy nagyhatalom bombázórepülői pusztítják el családtagjaikat és otthonaikat. Boyd persze maga is érzékeli ezt a feszültséget, és őszintén birkózik ezekkel a problémákkal. Következtetéseivel a pacifista mennoniták és az anabaptisták tanításaihoz jut el.

Gregory A. Boyd könyvében közös töprengésre hív bennünket: bátor, felelős, evangéliumi gondolkodásra. Az ilyen gondolkodás mindig aktuális. Kard vagy kereszt?

2022 böjtjén

Fabiny Tibor